

Így hát, abban a sajnálatos esetben, ha valamelyiktek túlélne engem, elmondhatjátok, hogy Leon Rappoportnak megvolt mindene, ami járt neki, nem hagyott maga után adósságot, de neki se tartozik senki, nem sírt és nem rimánkodott könyörületért. Ha a másvilágon találkozom Hitlerrel, teljes joggal szemem köphetem... – A közelünkben újra becsapott egy bomba, és olyan robaj hallatszott, mintha hegyomlás volna: valószínűleg az egyik raktárépület dőlt össze. Rappoportnak majd hogyanem ordítva kellett befejeznie: – ...mert nem kapott meg engem!

Azután csak egyszer láttam Rappoportot, néhány pillanatra, és az a szinte fénykép-szerű kép maradt meg bennem róla, ahogyan emez utolsó jelenésekor élém bukkant. A láger betegszobájában feküdtem, 1945 januárjában. Emeletes priccsemről ki lehetett látni egy utcarészre két barakk között, ahol, immár a magas hóban, egy keskeny sávot lapátoltak ki az arra járóknak; a betegszoba személyzete gyakran végigment rajta, párosával, hordágyra tett halottakat vagy haldoklókat szállítva. Egyszer az egyik hordágyvivőn megakadt a szemem: nemcsak magas termete, hanem fensőséges, tiszteletet parancsoló kövérsége miatt is, mely ugyancsak szokatlan volt azon a helyen. Rappoport volt az: lemásztam az ablakhoz, és megkocogtattam az üveget. Rappoport megállt, vidám és sokatmondó grimaszt vágott felém, és széles ívben meglengette a karját, amitől szomorú rakomány a kalimpálva oldalra csúszott.

A légert két nap múlva kiürítették, a köztudottan borzalmas körülmények között. Jó okom van rá, hogy feltételezzem: Rappoport nem élte túl az eseményeket, ezért kötelességemnek tartom, hogy, amennyire tőlem telik, teljesítsem a rám bízott feladatot.

(Megjelent a *LILFT E ALTRI RACCONTI* című kötetben [Einaudi, 1975].)

Marno János

ALAPJÁRÁS

S. B. és M. B. emlékének

Elsőnek arra eszmél, hogy megöregedett.
Csak a szeme villan néha, meg az összepréselt
penge szája sarkán a nyál. Mire?
A hang éle hamar kicsorbul, recsegő
venyigeszálkák, Ezért?, hallja, Mondd, ezért?
Érzi, hogy a szalagnak tökmindegy. A szalag az ég
napszitta horizontja, dupla vagy semmi (valószínűbb,
hogy semmi) orsóra fűzött tekercs, szóval mindenképp
ő a hülye, a balek, akár átjátszásról van
szó, akár csak arról, amit egy kor
a maga beérésének tekint; („Ki hol bír, ott enged.”)

De őt egyelőre inkább az engedetlenség vonzza, a majdnem-nemlét; Se ez, ugye, se ez? hasadozik fülében a negyed tucat bot, bariton én, fehér faggyú blues, Fehér a fenéketl, förmed maga elé, hiszen akkor egyáltalán nem volna mire figyelnie, márpedig ő tudja, hogy figyel, hogy időközben túl lett egypár alattomos vizsgálaton, húgyszínű lélekvesztő ágy, hússzínű gumiheveder, tábla tejüveg, ha jól emlékszik, monitor, illetve az untig ismert monológ közte meg a béka segge között; de nem ez a lényeg; azóta legalábbis a körülményekkel tökéletes békében van, több, mint jóleső érzés, hogy a helyében bárki más lépre ment volna, nagynéniportré, légörvény, Errel errel, derül az örmény szépasszony, Soha alkalmasabb pillanat, hogy egy rongy faltakarót pénzzé tegyél. Ó, a pénz, hát hogyné, pénzért természetesen bármit, Mégis, gondolja, nehéz még valakivel nem beszélni erről. Ceruzát, szent ragadni, és nekiesni a pergamenképének. Mintha hirtelen újabb hiány ütött volna rést, vagy nem is rést, vadidegen tanyát a tekintetén, Ó, és hozzá ez a gyűrött, árulkodó csend, rongy kavicszem, kancsi csecsemő öreglyuk. Bezzeg a térde, *botkor*, a térde az sehogyan nem hajlik, lóg, inog csak, emerre, amarra, hervadt, feslett csokornyakkendő, Talán ha hasra feküdnék, rekord szalagféreg, hajüncs, De micsoda szellemi erőfeszítés árán!... Hanem hát, jut eszébe, igaz is, ha eddig soha, most a témánál vagyok. A sűgő szeplős, avas zsír, kelt tészta gyerekklány, Oblomov oligotrén unokahúga, egyébiránt azonban mélységesen mély katolikus, akiben *insüsus* feltámadott volt a tenger, s aki ilyenformán *a hátát hordja elől*, vagyis hogy kitűnő személyzet ahhoz, hogy ő, a vén ember, annak idején, rendje-módja szerint, szintén magatehetetlen, megtérjen magához. Sőt hébe-hóba addig is. Mint akinek a vérében, illetve szüntelenül a szájában van az egész mocskos darab. Kár, gondolja, hogy olyan ritkán van éjszaka, amikor tényleg zavartalanul gondolkodhat az időbeosztásán, egypár nyugodt tempóval, ugye, kibontakozhat a semmiből, ilyesmi egy nap egyszer ha adódik, De ma, gondolja, ma még ez sem adódott magától, Arra ébredtem, hogy száraz fényben fürdök, s leszámítva a csepp mágnesrőlöt, még a szememet sincs mivel lecsutakolnom.

Ceruzát, szemet ragadni, és nekiesni a penészvirágnak. A sorrend tudniillik helyesen: előbb a leltár, aztán – nem bánja – a történet. Távolodni a céltól, melyet ifjúkorában tűzött ki maga elé, Igen, tündöklik, mindig is ezen a hosszúkás, szűk színpadon sikerült elemembe jönni, úgyszólván ide születtem, erre az egy szál pallóra, négykézláb fekvve, mit kendőzzem, némi haszonlesben, szemközt a sűgőlyukkal; Közel a veszély, harsogja, hallom, mikor véres epét fogsz okádni, mihelyt a cafat szájára nézel. Ó, a szorgalmas penészvirág! Vénségemre még majd engedek neki, hallgatok rá, és tényleg összehányom a szöveget. Miért is ne? A kérdés amúgy sem az, hogy Hogy szolgál a becses egészsége?, hanem hogy Na, öreg szarevó, hát hogy szolgál a lepcsés emlékezeted?... Egyszer azt találtam erre mondani, hogy Kutyául. Tessék?... Mondottam, mondtam, kutyául. Akkor nagyot neveltünk mind a ketten. Egyébiránt pedig, jegyzi meg, akár mire mérget veszek, ami csak az eszembe jut. Térdre rogyok az undortól, nagynéném az ágy szélén ül, és figyel, rézszínű, friss agyagos sár borítja a sárga szobacipőjét, a napfény sugárkékébe fogja a szőnyegről, bútorokból felszálló port. Alighanem éppen kefélni akartam volna vele, mikor a tavaszi rosszullét hirtelen elfogott, vérfertőzni, hogy tovább pontosítsam magam; azért magam, mert ő, sajnos, egyáltalán nem volt begerjedve, rendkívül kimerültnek látszott, meg feszültnek, de mit csodálkozom ezen, tört ki később, hát nem látom, hogy az egész tágas családban egyedül órá háru a szabadságharc eszméjének gondjal? Most már, hál' isten, se gond, se familia. Hát te sem érzed, mit frunk?! nézett rám merev, eltorzult-kemény tekintettel, Nem igazán, gondoltam, titkon azt lesve, találgatva, hogy mitől is szaladgálhat úgy fel-alá a hőmérőben a ceruzabél, és hogy az ő örmény lelkülete miért a farkamba kergette a vért, s nem a szívem táján gyújtogatott; Szart ér errefelé a honszeretetet, mondta, miközben a teherautó a ház előtt alapjárásban berregett, erre most utólag nem kis kéj visszagondolnom, de akkor, mit értettem én akkor abból, hogy *alpjárat*, annyit éreztem legföljebb, hogy túl sok minden lóg egyszerre a levegőben, nem leng, mivel szélcsend van, tavaszi szélcsend, vagy őszi, erre a két évszakra én mindig egyformán rosszul reagáltam; Vigyázz, még

lejáratom magad! No hiszen, gondolja, ez legyen a legrosszabb rosszullét, ami végezhet velem. Hogy amúgy lankán, egy-két tempó, szün, még egy, és elernyed... Más, valószínűtlen okból, érzi, hogy a figyelme mégis megfeszül. Nem összpontosul, nem alkot (l) ívet, mint ez küzdő szellemektől elvárni megszokott, hanem sporadikusan (ötletszerűen?) befogja... befogja a térűrt; szerinte egészen úgy, minthogyha valamely privát nyomozóirodát vezetne. Titkár, kuncsaft, természetesen sehol, Meghaltak, sejtí, kifingathatta őket a száj- és körömpenész. Az örökös, kényszerű, természetlen rágódás, például a közös felmenőik úgynevezett viselt dolgain. Ól, néz ki a nézőtér homályába, micsoda balfogás volt a részükről, mikor egyáltalán tartalmat tulajdonítottak a toló-fájdalmaknak; hogy maguk is elhitték, nemcsak félrebeszélnek... Telt, rózsabimbó keblek, illetve hagyma formájúak, a fűző fekete pertli, hanyatt fekvé látni megcsillanni az aranyszálat benne, aztán hamar megfájdul a szem – be kell csukni, és szabadjára kell engedni ezt a fájdalmat... Jól van. Ez így éppen illik az örmény szempár mélabújához. A színét már fölösleges is volna közölnie, *vegyes kórus*, a kisujj srégen a ceruza előtt, kúszik a papíron, a kisujj nem vesz részt a keverésben, viszont annál csalhatatlanabban ráérez, mihelyt a játszmában nem tiszta valami; Ennyi az egész? Ennyi, hunyorog, bár lehet, hogy azért ennyi csak, mert a folytonos pénzsűke meg a festmény a vérere büszke asszonyról itt fognak ki az ő észjárásán; úgy érti, itt, ezen a deszka, se élő, se holt színen, Alapjáraton, hadd szögezze le még egyszer, mielőtt aludni indul... De hát még normális ember is nehezen tűri, ha félbeszakítják... Az ablakhoz megy, és azt mondja: Esik. Túlzás nélkül állíthatom, mondja, hogy minél áthatolhatatlanabb sűrű homály vett körül, úgy gyógyult, javult rohamost az éleslátásom. Nagynéném néma, szapora ösztönzésére egyszer csak végképp elhagytam magam, úgy tettem, mintha dologra készülnék indulni, vagy az iskolába, mindegy, de nem is a dolog érdekes itt, hanem az a nagyszerű érzés, amely mindjárt az első jajszóval magával ragadott; az, hogy jajszó, akkoriban még nem volt szavajárásom, nem ismertem az értelmét, ellentétben a jelszóval, ami, meglehet, a jajszóhoz képest irtózatosan elvont, mégis, valamiért olyan simán, zavartalanul csúszott ki a számon; Igen ám, mondja, de mi van, gondoltam, hogyha

félreértettem a jelszót, s így mielőtt padlót ért volna a lábam, vézna kis törzsem meg a fejem már neki is lódult, előrezuhant a családi szobaedény felé, valószínűleg tehát löktem is, lötyintettem rajta egyet. Ugyan, ugyan. Majd bolond lesz utána-mondani, amit egy értelmi fogyatékos diktál. Ami merev, mutatja, azt kár hajlítgatni, annak az ember vagy fordítson hátat, vagy törjön rajta keresztül, hát-ha ettől megváltozik a közérzete; őt ugyan tisztítják a légtornászmutatványok, de, persze, a szabadság érdekében mindent... Őt legyet is akár, támológ vissza az ablaktól az ágyához, Is-te-nem-re, ökrendezi, őt legyet egy csapásra. Ebből az érzésből kéne valahogy tőkét kovácsolni – neki vagy másvalakinek, Ebben a felvillanyozott álomkórban, Őtöt vagy egyet se, holott ugyebár, mondja, mindenki előtt világos, hogy még ez is csak félmegoldás; végtelenül sajnálja, de a rosszullétnek is megvannak a maga nem kevésbé sajátos korlátai, mint az egyéb, most attól eltekint, hogy éppen milyen létmódoknak, és reméli, abban azért senki nem kételkedik, hogy vénségére ő itt akármit beszél, valóságot beszél. Mert hiszen nem megesett tény-e, mondja a szalaggal együtt, hogy a teherautóról te és a nénikéd, szántszándékkal, vagyis ostobán, lemaradtatok, és már estére szürkült, mikor arra eszméltetek, hogy valami apró állat a kanapé támláit preparálja?... Ó, te rosszcsont, te koravén árval, gyűrte két kézzel, kaparta arcomon a bőrt az örmény özvegy, hisztérikus, ordináré kellemetlen szenvedéllyel dolgozott, kíméletlenül, mint a nők általában szeretnek kíméletlenül dolgozni, nekem azonban ez volt az első dologom velük, előbb a lábam rohadt le, A jobb lábad, hallja a lyuk felől, Igen, mondja, azt követően támadt a hányingerem, A késő... Mire késő, horkan fel, A késő, reggeli, tagolja most már a szöveget a gömböc oligofrén, A sárga, reggeli, pormacska sugárzásban... Úgy van, int, s int, hogy akkor e szerint legyen pontosítva a két fejlámpa... a térde alatt, a sípcsonttal indult a baj, azt kellett volna vizes rongyokba bugyolálni, prizniche pakolni, nem a törzsét. Ónos eső, göndör ég. Sürget az idő, és az ilyen félvér életrajz nehezen tűri a körülményeskedést. Ó, a kétely, az, persze, más, attól a magafajta, alapjában beteg kedélyű ember inkább erőre kap, úgy érti, erőre kap benne bizonyos ellentéttség, seggfej bot, lágyan gondol egyet, és fapofával lemondja a boltot. Ebből a fajtából,

mondja, túl sok meg túl kevés is a kettő. Az egykori ablaküveget karton zsírpapír pótolja, ez végre deríti a fényt, igaz, hogy így nincs akkora világosság, viszont az árnyékok is sokkal szelídebbek, Ősz van, mondja, derék, szobatiszta ősz, szemben a kint tajtékzó irdatlan szarözönnel. Kuncogva lekuporodik egy székbe, és újból, hosszasan szemügyre veszi a festményt. Van, ahol már az alapozó réteg sincs meg, mégpedig *jellemzően* a födetlen testtájak: a nyak, a dekoltázs, a kéz-fejek helye-közein; Mindazonáltal a hite, vagy hogy az ördögbe hívják, a keresztény tartás az semmit nem csorbult; fakult, sötétedett, kiszakadt belőle egypár láncszem, de az összkép, a világ-nézet, akárhonnán veszi, bár annyi biztos, hogy nem az ujjából szopja, szóval maga a privát műremek félre-érthetetlen, hogy kit dicsér a falon. Csitt, tel csitt, tel könnyezik fölötte az asszony, ő meg már azt hitte, leszámítva a mázsa hangszalagot, mert a térde, a síp-csontja után a gégéjét támadta meg a baj, no, és persze, a hülye női segéderőt is leszámítva, egyedül van, hogy kedvére egyedül üdül ő itt az egymással kergetőző ráismerések paralízisében. Hát, ha így állunk, suttogja, akkor rosszul állunk, keresztbe állunk, hiába várjuk, hogy majdcsak erre jár valaki, és megmondja, hogyan keveredheténk ki a pácból. Kérdés, markolással a szék fát, hogy egyáltalán létezik-e ilyen jó szándékkal segítőkész járókelő, nem csupán a szagtól iparkodna szabadulni, mikor útbaigazítást ad... Nyilván neki is megvan a folyó, vagy ha nem folyó, révbé ért nőügye... majd meglátom. Egyik kaland, akár a másik. Csak azt sajnálja, hogy a régi halál-félelmeket semmibe veszik az újak, ahelyett hogy össze-fognának, és együtt tanulmányoznák *vele* a balál szerkezetét... Nem kellene itt annyit vesződnie a hol emígy, hol amúgy rendbe tenni valókkal, hanem alkalomadtán csak odaszólhatna nekik, Na, itt vége, megállunk. Aminthogy ezt a józan ész, jut eszébe, már annak idején neki így tolmácsolta. Nem görcsösen kapkodni, kapaszkodni az örvényben a baj gyökere után.